

บทบาทครู : การพัฒนาการเรียนรู้ภายใต้สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง
Teacher role: Development of learning under a changing society

ประภัศร ไชยชนะ และวุฒิภัทร มูลศรี

อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

jalenkantavong@gmail.com



บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอการบทบาทของครูในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับนักเรียนภายใต้สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมครูมีหน้าที่สร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน บทบาทของครูในกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนประกอบไปด้วย การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศ นำกระบวนการเรียนรู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว ประมวลผลการเรียนรู้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้นี้เป็นการสร้างการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ที่สำคัญในการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการปรับตัวในการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่สำคัญในการที่จะสร้างการเรียนรู้

คำสำคัญ : บทบาทครู, การพัฒนาการเรียนรู้, สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

Abstract

This article aims at presenting the role of teachers in the development of learning to students under a constantly changing society. To be a guideline for creating suitable learning The teacher is responsible for creating learning for students. The role of teachers in the learning process step by step includes Learning process design Creating an atmosphere Lead the learning process Counseling and guidance Learning processing Therefore, this learning process is to create learning step by step. To provide learners with knowledge, experiences, important skills in preparing for change, promoting lifelong learning in order to adapt to changes quickly The important thing in order to create learning.

Keywords: teacher role, learning development, change society.

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 จึงส่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตในสังคมอย่างทั่วถึง ในอดีตสภาพสังคมไทยวิถีชีวิตของผู้คนเรียบง่ายไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นสังคมที่เปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก และนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นับเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก อันเกิดจากความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ สิ่งดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โลกอยู่ในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาส และการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก การพัฒนาด้านการศึกษาจึงสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ในอนาคต(นวพร ชลาวัณย์, 2558 : 65) เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของประเทศครั้งสำคัญที่จะพัฒนาประชากรในวัยเรียนทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และพลเมืองโลกที่ดี มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและอนุรักษภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยและพลโลกที่มีทักษะการคิดขั้นสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง

ประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาร่วมกันของสถาบันการศึกษา ประเทศไทยจึงต้องเตรียมประชากรในวัยเรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษา ซึ่งหมายความว่า ผู้เรียนต้องเรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาหลัก และได้ทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะด้านสื่อสาร ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งทักษะการแก้ปัญหา เป็นหนึ่งในทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ถูกระบุว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงมีการเตรียมพร้อมประชากรในวัยเรียน ให้คิดวิเคราะห์เป็นและแก้ปัญหาเป็น คือ การฝึกให้ผู้เรียนมีความคล่อง ในการใช้กระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตีความ สรุป ประเมิน สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหาได้ แต่ตราบใดที่ครูยังยึดติดการสอนแบบเดิม โดยการสื่อสารทางเดียวที่เน้นการ ถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง การคิดแก้ปัญหานักเรียนในชั้นเรียนคงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ บทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 จึงถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 จะมี ประโยชน์กับผู้เรียน

มากกว่าการที่ครูเป็นผู้บอกความรู้ นอกจากนั้นครูจะมีบทบาทในการจัดสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการประเมินความรู้ของนักเรียน ที่ไม่ใช่เพียงแต่การประเมินโดยใช้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่เป็นการประเมินตามสภาพจริงถึงความสามารถในการเรียนของผู้เรียนในชั้นเรียน เพื่อต่อยอดสู่การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนขึ้นไปในระดับที่สูงขึ้น(จารุวรรณ สอนแปง และเจนสมุทร แสงพันธ์, 2560 : 66)

ในยุคนปัจจุบันยังขาดเรื่องผู้ที่มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นบทบาทความนี้จึงมุ่งนำเสนอบทบาทครูในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ที่สั่งสอน หรือถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งเป็นผู้ที่สร้างสรรค์ ภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้เรียน สามารถตระหนักได้ว่า ควรจะเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีที่สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของตนเอง และเพื่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ ในการดำเนินชีวิต ที่มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันในการอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด

บทบาทครู

บทบาทของครูมีหน้าที่ในการเป็นผู้สอนที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาท คือ สิทธิและหน้าที่ ของบุคคลที่ถูกกำหนดหรือคาดหวังจากคนในสังคม อาจเป็นไปในรูปแบบของกฎหมาย ค่านิยม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งตัวบทบาทจะเป็นตัวที่กำหนดหน้าที่ของบุคคลตามบทบาทที่ตนเองได้กำหนดไว้ การจำแนกบทบาทของผู้สอนในการพัฒนาผู้เรียนหรือเยาวชนไว้ ๔ ประเภท โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับวงดุริยางค์ มีดังนี้(Harris and Bell, 1990.)

๑. บทบาทครูในฐานะผู้แสดง โดยปกติผู้สอนมักถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เยาวชนพัฒนาเชิงปัญญาโดยการบรรยาย ผู้สอนจึงมีฐานะเหมือนผู้แสดงต่อหน้าผู้ชม คือ ต้องมีสไตล์การสอนที่ดึงดูดความสนใจได้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมหรือฉากภายในห้องเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

๒. บทบาทครูในฐานะผู้ประพันธ์ ในบทบาทนี้ ผู้สอนพัฒนาประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถเตรียมการล่วงหน้าได้ จึงต้องมีการออกแบบ จัดอุปกรณ์ หนังสือ ตำรา ฯลฯ ตั้งแต่บทเรียนจนถึงการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยการสอน รวมถึงการวางวัตถุประสงค์ เลือกวิธีการสอน สารการสอนจนถึงการวัดและประเมินผล การบันทึกการสอน กำหนดความรับผิดชอบและบทบาทของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องมีความสามารถในการประมวลให้ได้เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ เช่นเดียวกับ การประพันธ์เพลง นั่นเอง

๓. บทบาทครูในฐานะวิทยากร บทบาทนี้ สำคัญมากต่ออนาคตของผู้เรียน กล่าวคือ ผู้สอนสอนวิธีการ ค้นคว้าหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นการนำทางให้ผู้เรียนจักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและแก้ปัญหาต่างๆ ได้เอง ใน ลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบทบาทนี้ผู้สอนต้องมีความรอบรู้รู้จักสาขาวิชาเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะแนว

๔. บทบาทครูในฐานะผู้วิเคราะห์ ในบทบาทนี้ ผู้สอนเป็นผู้วัดและประเมินความก้าวหน้าของการ พัฒนาการในด้านต่างๆ ของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ ทั้งการประเมินรูปและการประเมินรวม การให้ คะแนนและการรับรองความสามารถของผู้เรียนในลักษณะการบ่งชี้สัมฤทธิ์ผลด้านต่างๆ ของผู้เรียนทั้งโดยทางการ และส่วนตัว

สรุปได้ว่า บทบาทครูมีความหลากหลายทั้งเป็นผู้ที่แสดงหรือก็คือผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นผู้ที่ออกแบบ การเรียนรู้ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นผู้แนะแนววิธีการค้นหาความรู้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้ที่วิเคราะห์และประเมินผู้เรียนได้เพื่อการสร้างวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ ผู้เรียน บทบาทเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนเห็นว่า บทบาทครูมีความหลากหลายที่อาจมีการนำมาประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม และมีขั้นตอนจะสามารถ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

การสร้างการเรียนรู้

ความรู้ คือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียนการค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิง ปฏิบัติการและทักษะ ความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา(ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 232) เป็นสิ่งที่ใช้อธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่พบ เห็นได้อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยข้อมูล ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่เป็นส่วนสนับสนุนการตัดสินใจและรวมถึง การผสมผสาน ค่านิยม ความเข้าใจ สารสนเทศ ความรอบรู้ในบริบท และความรู้่องแท้อย่างเชี่ยวชาญเข้า ด้วยกัน ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นจะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ภายใน ความหมายของความรู้ นั้น มีองค์ประกอบของความรู้ที่สำคัญพอสรุปได้จากนักวิชาการที่ชื่อดาเวนพอร์ตและพรู แชคไว้ ๖ ประการดังนี้ (Thomas H. Davenport, 2000 : 11-19)

1. ประสบการณ์ (experience) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหรือได้ทำลงไปในอดีตกลายมาเป็นความรู้ที่พัฒนา มากขึ้นตามกาลเวลา โดยผ่านประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านหนังสือ จากการรับรู้ผ่านการอบรม และจากการเล่า เรียนอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งประโยชน์ที่สำคัญของประสบการณ์ คือ การให้มุมมองประวัติศาสตร์เพื่อนำมาใช้เป็น

ฐานในการมองและเข้าใจประสบการณ์และเหตุการณ์ใหม่ๆ ให้มีความเข้าใจมากขึ้น ดังนั้น ความรู้ที่มีฐานมาจากการความเข้าใจในเรื่องประสบการณ์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

2. ข้อเท็จจริงพื้นฐาน (ground truth) หมายถึง การรู้ว่าอะไรที่นำมาใช้งานได้หรืออะไรที่นำมาใช้ไม่ได้ ซึ่งสิ่งสำคัญของประสบการณ์และความจริงพื้นฐานนี้ อยู่ภายใต้คำที่เป็นกุญแจสำคัญคือ การประเมินผลหลังการกระทำ ที่เรียกว่า เอ เอ อาร์ (AAR : After Action Review) เพราะการประเมินผลนี้จะนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์และอธิบายได้

3. ความซับซ้อน (complexity) หมายถึง ความสำคัญของประสบการณ์และข้อเท็จจริงในความรู้ คือ สิ่งที่ทำให้เห็นว่าความสามารถของความรู้ความสามารถจะตอบสนองต่อความยุ่งยากที่ซับซ้อนต่างๆ ได้ ความรู้ไม่ใช่โครงสร้างตายตัวที่คงที่จนไม่ยอมรับสิ่งใดเข้าไปอีก แต่เป็นสิ่งที่สามารถจัดการกับความซับซ้อนได้ด้วยวิธีการที่ซับซ้อน อันเป็นเหตุผลที่สำคัญว่าความรู้เป็นสิ่งที่มีความ

4. การตัดสินใจ (judgement) คือ ความรู้ที่นั้นไม่เหมือนข้อมูลและสารสนเทศตรงที่มีการตัดสินใจ ความรู้ไม่เพียงตัดสินใจสารสนเทศ และสถานการณ์ใหม่ๆ เท่านั้น แต่ยังสามารถปรับปรุงและกลั่นกรองตนเองให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และสารสนเทศใหม่ในเรื่องระบบการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงที่มีปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อม

5. การเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเอง (rules of thumb and intuition) เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจาก (การเรียนรู้) การได้รับการเรียนรู้จากการกระทำที่พัฒนามาจากการพยายามลองผิดลองถูกที่เกิดจากความผิดพลาด ประสบการณ์ และการสังเกตมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งความรู้ นี้จัดเป็นแนวทางลัดในการแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติที่ยึดหยุ่นโดยผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์

5. ค่านิยมกับความเชื่อ (values and beliefs) ความจริงที่เกิดขึ้นในส่วนนี้คือ ค่านิยมและความเชื่อของบุคคลมีอิทธิพลต่อความรู้ในองค์กร เพราะการคิดและการแสดงออกของคนในองค์กรเกิดจากการคำพูดและการกระทำ ซึ่งประวัติเหล่านี้จะแสดงออกถึงค่านิยมและความเชื่อขององค์กรเช่นนั้น ค่านิยมและความเชื่อจึงนำมาซึ่งความรู้ที่สมบูรณ์ในการกำหนดว่า เขาเห็นอะไร ชิมชิมอะไร และได้อะไรจากสิ่งที่เห็น ซึ่งแต่ละคนรับรู้และมองสิ่งเหล่านั้นในมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้นำมาจัดระเบียบความรู้ตามค่านิยมและความเชื่อของตน

สรุปได้ว่า แนวทางในการสร้างการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการผสมผสานขององค์ประกอบของความรู้จากประสบการณ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐาน ความซับซ้อน การตัดสินใจ การเรียนรู้ผิดถูกด้วยตนเอง ค่านิยมและความเชื่อ รวมทั้งคุณค่า ความรอบรู้ในเนื้อหาสาระ สารสนเทศ และความเชี่ยวชาญที่ทำให้รอบการทำงานมีการ

ประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การวิเคราะห์บทบาทครูในการพัฒนาการเรียนรู้ภายใต้สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

สังคมปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งสื่อ กิจกรรม ซึ่งการเรียนในห้องเรียนที่มีการรับด้านเดียวเป็นวิธีการในการสอนที่ค่อนข้างล้าสมัย เนื่องจากสมัยนี้การเรียนรู้สามารถหาได้ด้วยตนเอง แต่สิ่งสำคัญคือกระบวนการหรือขั้นตอนที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีระบบครูจึงมีหน้าที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวมีดังนี้

1. ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เริ่มจากการวางแผนเป้าหมายสิ่งที่อยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แล้วก็นำเป้าหมายนั้นมาออกแบบการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน โดยครูผู้สอนจะป้อนคำถามในลักษณะต่างๆ ที่เป็นคำถามที่ดี สามารถพัฒนาความคิดผู้เรียน ถามเพื่อให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สังเคราะห์ หรือ การประเมินค่าเพื่อจะตอบคำถามเหล่านั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการออกแบบจะต้องครอบคลุมไปถึงการปฏิบัติลงมือทำเป็นการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติและรับผิดชอบสิ่งที่ทำ จากนั้นก็ทำการสรุปการเรียนรู้ว่าตั้งแต่เริ่มรู้สึกละอย่างไร ในกระบวนการเรียนรู้พบเจอปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง แล้วเมื่อเจอปัญหานั้นแล้วจะแก้ไขอย่างไร โดยที่ครูจะต้องไม่มุ่งหาคำตอบเหล่านั้น แต่ครูจะต้องใช้วิธีการในการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนจะได้ครุ่นคิด จินนาไปสู่การหาคำตอบเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและจัดอุปสรรคนั้นให้หมดไป การออกแบบในลักษณะนี้เป็นการทำให้กระบวนการสมบูรณ์ที่มีเป้าหมาย การเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ สรุปผลการเรียนรู้ ขั้นตอนเหล่านี้จะทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้นั่นเอง

2. สร้างบรรยากาศ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นการช่วยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่อำนวยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสะดวก โดยจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และตระหนักสิ่งสำคัญที่กำลังเรียน โดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน ครูจะสามารถสร้างบรรยากาศแบบนี้ได้จากการจัดชั้นเรียน การสร้างแบบเรียนและกิจกรรมในห้องเรียน และการหาวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พูดถึงสิ่งที่เรียนออกมาเพื่อจะรับรู้สิ่งที่ทำว่ามีความหมายมีเป้าหมายเพื่ออะไร และเพื่อที่จะได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นกับเพื่อน การสร้างแบบเรียนและกิจกรรมในห้องเรียน ควรจะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรม และเลือกกลุ่มคนที่เขาอยากจะทำกิจกรรมในห้องเรียนด้วย ผู้เรียนควรจะมีเป้าหมายการเรียนในวิชานั้น เพื่อจะได้รู้ว่าวิธีการเรียนที่เขา

เรียนเป็นอย่างไร และเขาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้หรือไม่ ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนว่าเด็กในชั้นมีความสามารถ ความชอบ และมีแรงจูงใจในการเรียนแตกต่างกัน การฝึกผู้เรียนให้ตระหนักถึงกระบวนการการเรียนรู้จะช่วยให้เขามีความมั่นใจที่จะเรียนเอง ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต จะเกิดการเรียนรู้ได้ก็ต้องอยู่ที่ครูจะช่วยสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสม ซึ่งการสร้างบรรยากาศมีปัจจัยมาจาก 2 ส่วน คือ ส่วนของสิ่งแวดล้อมที่จะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปด้วยดี เช่น สถานที่ อุปกรณ์ สภาพรอบๆ เป็นต้น ส่วนของความรู้สึกร่วมที่ผู้นำกระบวนการเรียนรู้จะต้องเป็นผู้สร้างให้เกิดขึ้นในการเรียนรู้เช่น การแลกเปลี่ยนเป็นต้น

3. นำกระบวนการเรียนรู้ หมายถึงการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีหน้าที่สอนความรู้ คอยจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตั้งคำถามจนกลายเป็นโจทย์ที่ตนสนใจ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อจะนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการแสวงหาคำตอบของผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนผู้เรียนให้มีโอกาสนำเสนอความรู้หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ประเด็นหลักคือการนำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการพูดคุย ตั้งคำถาม สร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยน จนนำไปสู่การถกในเรื่องนั้นๆ เปิดกว้างอย่างอิสระในการให้มีการแสดงความคิดเห็นกัน ครูจึงต้องทำหน้าที่ในการสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียน และสร้างข้อมูลพื้นฐานให้กับผู้เรียนด้วย การนำกระบวนการเรียนรู้จะต้องมีความน่าสนใจ สามารถดึงดูดให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจที่จะเรียนรู้ ดังนั้นครูจะต้องเป็นผู้ที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ ซึ่งบทบาทครูในการนำกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ประเมินสถานการณ์ในการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ครูสามารถนำการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

4. ให้คำปรึกษาและแนะแนว เป็นหนึ่งในขั้นตอนที่ช่วยให้บุคคลรู้จักเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ เพื่อฝึกการปฏิบัติตนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แนะนำแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพและรอบด้านเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน โดยครูผู้สอนจะใช้คำถามในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นคำถามที่สามารถพัฒนาความคิดผู้เรียน ถามเพื่อให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิวิจารณ์ สังเคราะห์ เพื่อจะตอบคำถามเหล่านั้น โดยครูจะต้องไม่ตัดสินหรือมุ่งตอบข้อสงสัยดังกล่าวแต่ต้องเป็นการตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การค้นพบคำตอบของผู้เรียนเอง ในขั้นตอนนี้โดยส่วนมากจะเป็นการเข้าไปช่วยเหลือในขณะที่ยังไม่อาจหาคำตอบให้กับข้อสงสัยนั้นได้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลและต้องการสื่อความหมายข้อมูลด้วยแบบต่างๆ การแปลผล จนถึงการสรุปผล หรือการสร้างคำอธิบายเป็นการสร้างองค์ความรู้ การเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำถือเป็นบทบาทหลักของครูที่จะต้องให้การช่วยหาวิธีการที่จะแสวงหาข้อมูลที่จะช่วยไขข้อสงสัยที่มีอยู่ด้วย

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ดังนั้นบทบาทของครูด้านการให้คำปรึกษาและแนะแนวประกอบไปด้วย สร้างความเข้าใจ แนะนำวิธีการ เรียนรู้ด้วยกัน พร้อมให้กำลังใจ การให้คำปรึกษาจึงเป็นเหมือนทางแยกที่อยู่ระหว่างความสำเร็จและการผิดพลาดซึ่งทั้งสองอย่างนั้นเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ ขึ้นอยู่กับการสร้างกำลังใจหรือแรงกระตุ้นที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5. ประมวลผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ถือว่าสำคัญขั้นตอนหนึ่ง ในบทบาทการเป็นครูจะต้องประเมินผู้เรียนว่าสามารถรับการเรียนรู้ได้ขนาดไหน เป็นการประเมินระหว่างสอนตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหา เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถสร้างความรู้ในเนื้อหานั้นๆ ได้ และยังเป็นการสรุปเนื้อหาความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งอาจจะสรุปโดยผู้เรียนหรือครูผู้สอน ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุป การสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เพื่อจัดสิ่งที่เรียนให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ผู้สอนควรให้ผู้เรียนสรุปประเด็นสำคัญประกอบด้วย แล้วนำมาเรียบเรียงให้ได้สาระสำคัญครบถ้วน ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนจัดเป็นโครงสร้างความรู้ จะช่วยให้จดจำข้อมูลได้ง่าย เป็นบทบาทสำคัญที่ครูเองจะต้องทำการสรุปเพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนซึ่งมีขั้นตอนสำคัญคือ สะท้อนความรู้สึก แลกเปลี่ยนสรุปการเรียนรู้ ดังนั้นการประมวลผลการเรียนรู้จึงเป็นขั้นตอนที่รวบรวมการเรียนรู้ตลอดทั้งกระบวนการเพื่อสรุปประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น



แผนภาพ สรุปบทบาทครูในการพัฒนาการเรียนรู้ภายใต้สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า บทบาทครูในการพัฒนาการเรียนรู้ภายใต้สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง มีหน้าที่สำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีขั้นตอนสำคัญ คือ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่จะเป็นการวางกรอบของการเรียนรู้ว่ามีเป้าหมายอย่างไร การสร้างบรรยากาศเป็นการทำให้เกิดการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ นำกระบวนการเรียนรู้เป็นการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้ ให้คำปรึกษาและแนะแนวเป็นการสร้างกำลังใจหรือแรงกระตุ้นที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประเมินผลการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่รวบรวมการเรียนรู้ตลอดทั้งกระบวนการเพื่อสรุปประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น

สิ่งที่ควรพิจารณาดำเนินการต่อไป

1. การประเมินผู้เรียนจะต้องมีการประเมินเป็นระยะเพื่อเป็นการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2. ควรให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้

References

- จรรุวรรณ สอนแปง และเจนสมุทร แสงพันธ์. บทบาทครูในการส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางเรขาคณิตของนักเรียนในชั้นเรียนที่สอนด้วยวิธีการแบบเปิด. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 19. ฉบับที่ 4. (ตุลาคม – ธันวาคม, 2560) : 66.
- นวพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. ปีที่ 9. ฉบับที่ 1. (พฤษภาคม – กรกฎาคม) : 65.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร :นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- Harris , and Bell , C . (1990). **Evaluating and assessing for learning**. London : Kegan.
- Thomas H. Davenport. and Laurence Prusak. (2000). **Working Knowledge : How Organization Manage What They Know**. 2nd edition. Boston. Massachusetts : Harvard Business School Press.